

Alojzij Jenčič (1874–?), rastlinski fiziolog iz Ribnice na Dolenjskem

Alojzij Jenčič (1874–?), the plant physiologist from Ribnica
(Dolenjsko/Lower Carniola, Slovenia)

Tone WRABER

1355 Polhov Gradec 93a, Slovenija; E-mail: tone.wraber@guest.arnes.si

*Študijski in službeni kolegici rastlinski
fiziologinji Nadi Gogala ob njeni
sedemdesetletnici (2007)*

Izveček. Alojzij Jenčič je bil rojen 19. 11. 1874 v Ribnici na Dolenjskem. Po maturi na ljubljanski gimnaziji 1894 je študiral biologijo na dunajski univerzi in pod mentorstvom Juliusa pl. Wiesnerja doktoriral 1900 z disertacijo o vplivu nizkih temperatur na kalitev semen. V letih 1901 do 1911 je bil asistent na Inštitutu za rastlinsko fiziologijo dunajske univerze, potem pa je prešel na Akademijo za pivovarstvo. Raziskovalno je deloval na področju rastlinske fiziologije in anatomije. Drugi podatki o njem niso znani.

Cljučne besede. Alojzij Jenčič, rastlinska fiziologija in anatomija

Abstract. Alojzij Jenčič was born on November 19, 1874 in Ribnica na Dolenjskem (now Slovenia). After the completed gymnasium in Ljubljana (1894) he studied biology on the Vienna University and got his doctorate in 1900 with the plant physiological thesis »The influence of low temperatures on the germination of seeds« under the mentorship of Prof. J. Wiesner. In the years 1901–1911 he was assistant in the Institute for Plant Physiology of the Vienna University. In 1911 he passed over to the Academy of brewing industry. Other data of his life are not known.

Key words. Alojzij Jenčič, Plant Physiology, Plant Anatomy

Zgodovino botanične vede na Slovenskem navadno začenjamo s sistematiko, kar sicer večinoma velja tudi za druge dežele. Vendar pa je bil prvi univerzni učitelj za botaniko v Ljubljani Franc Jesenko (1875–1932), ki si je trajen spomin zagotovil kot genetik, še neposredno pred izbruhom prve svetovne morije raziskovalec žitnega križanca med pšenico in ržjo (*× Triticale*), bil pa je tudi rastlinski fiziolog. V literaturi pa se pojavlja ime še enega našega rojaka, ki je na dunajski univerzi študiral v zadnjih letih 19. stoletja in se z disertacijo usmeril predvsem v rastlinsko fiziologijo, bil pa le nekaj mesecev starejši od Jesenka.

Ko sem v tedanjem avstrijskem botaničnem, pod drugim imenom še danes izhajajočem časopisu »Österreichische botanische Zeitschrift« med leti 1899 in 1911 nekajkrat naletel na ime Alois Jenčič, sem domneval, da je bil slovenskega rodu. Ker je bil kot avtor dveh botaničnih člankov naveden kot dr. Jenčič, je seveda najprej moral maturirati, potem pa še študirati na univerzi. V knjigi »Ljubljanski klasiki 1563–1965« (ČERNIVEC 1999: 566) sem prebral, da je leta 1894 v 8. razredu tedanje Državne višje gimnazije v Ljubljani maturiral »Jenčič Alois aus Reifnitz«. Do predstave, da je študiral na Dunaju, ni bilo daleč in tako sem se obrnil na arhiv dunajske univerze, v katerem sem se že dobil podatke o dunajskem študiju botanika dr. Fritza (Gottfrieda) Altmanna, rojenega v Ljubljani 31. maja

1883 (WRABER 2006). Lektor mag. dr. Johannes Seidl mi je poslal kopijo Jenčičevih rigoroznih aktov, med drugim z lastnoročno napisanim življenjepisom, in v njem prebral, da je bil rojen 19. novembra 1874 v Ribnici.

V Nadškofijskem arhivu v Ljubljani sem se poučil o podrobnostih njegovega rojstva.

V Rojstni in krstni knjigi ribniške fare sv. Štefana v Ribnici na Dolenjskem za obdobje 1868–1886 piše, da je pri krstu 21. 11. 1874 dobil imeni Alois Karol. Mati je bila Adele (zapisana tudi kot Adelheid) roj. Andoljšek, oče pa Alois Jenčič, c. kr. sodni pristav (k. k. Gerichtsadjunkt). Kot botra sta vpisana Carl Luschin, c. kr. stotnik, in njegova zakonska družica Karoline Luschin, ki sta botrovala tudi drugima dvema sinovoma Adele in Alojza Jenčič.

Oče je bil verjetno rojen drugod, saj se priimek Jenčič v Ribnici in okolici med priimki istega časa ne pojavlja. Priimek Andoljšek pa je »ribniški« in je nižji sodni uradnik Alojz ženo očitno našel v okolici svojega službenega kraja. Po podatkih iz omenjene Rojstne in krstne knjige je bil prvi otrok zakoncev Adele in Aloisa mrtvorojena hči (31. 8. 1873), drugo rojstvo po vrsti je bilo Aloisa Karola, ki sta mi sledila še sinova Milan (24. 9. 1876) in Stanislaus Ludwig (24. 10. 1878).

Iz rigoroznih aktov, ki so nastali ob doktoratu Alojzija Jenčiča, izhaja, da je ta 6. junija 1900 dekanat Filozofske fakultete na Dunaju zaprosil za pripustitev k rigorozu iz botanike kot glavnega in zoologije kot stranskega predmeta. Iz univerznega dokumenta o poteku Jenčičevega študija je razvidno, da se je Jenčič na dunajsko univerzo vpisal v zimskem semestru študijskega leta 1895/1896 in se udeleževal predavanj še v poletnem semestru študijskega leta 1898/1899.

Zaradi primerjave z današnjim študijem je zanimiv seznam predmetov (z imenom predavatelja in s številom ur), ki jih je pred 110 leti v 8 semestrih (1–8) poslušal Jenčič.

1: Splošna kemija (Lieben, 5), Splošna botanika (Wiesner, 3), Anatomske vaje iz splošne botanike (Wiesner, 2); 2: Sistematska mineralogija (Tschermak, 5), Uvod v deskriptivno botaniko (Beck, 4), Morfologija in razvojna zgodovina nevretenčarjev (Grobbe, 5); 3: Splošna zoologija (Grobbe, 5), Delo v Inštitutu za rastlinsko fiziologijo (Wiesner, 10), Primerjalna morfologija, anatomija in razvojna zgodovina cvetov, plodov in semen (Beck, 4), Pomembni novejši raziskovalni dosežki na področju neevnetic (Beck, 1); 4: Rastlinska fiziologija (Wiesner, 3), Predstavitev novejših rastlinsko-fizioloških literature (Wiesner, 1), Uvod v deskriptivno botaniko (Beck, 4), Znanstveno raziskovanje vegetacije (Beck, 1), Ekskurzije (Beck), Praktične vaje v raziskovanju in določanju rastlin (Fritsch, 4), Zoološko-zootomski tečaj (Grobbe, 3); 5: Primerjalna morfologija, razvojna zgodovina in sistematika neevnetic (Beck, 4), Bibliografija floristične literature (Beck, 1), Primerjalna morfologija semenk (Fritsch, 2), Splošna mineralogija (Tschermak, 5), 6: Predstavitev novejših rastlinsko-fizioloških literature (Wiesner, 1), Sistematika enokaličnic (Fritsch, 2), Znanstveno raziskovanje vegetacije (Beck, 1), Novejša descendenčno-tematska vprašanja (Hatschek, 1), Vaje iz kemije za začetnike (Weidel, poldnevno); 7: Fitogeografija (Beck, 3), Splošna geologija (Suess, 5), Kantove Metafizične osnove naravoslovja v primerjavi z Maxwellovim delom Matter and Motion/ Snov in gibanje (Höfler, 2), 8: Elementi fitopaleontologije (Krasser, 1), Sistematska botanika (Wettstein, 5), Znanstveno delo za naprednejše (Wettstein), Splošna kemija (Lieben, 5).

V lastnoročnem življenjepisju je Jenčič 6. junija 1900 napisal, da je osnovno šolo in gimnazijo obiskoval v Ljubljani, vojaško obveznost pa opravil v 27. infanterijskem regimentu in 1897 postal rezervni poročnik. Od študijskega leta 1897/1898 naprej je bil neprekinjeno demonstrator na Inštitutu za rastlinsko fiziologijo, od oktobra 1899 pa je tudi poučeval botaniko na gremijski šoli dunajskega lekarniškega društva. Dodal je še, da je v »teku zadnjih let objavil dve deli«.

Iz sodno potrjenega prepisa njegovega maturitetnega spričevala (27. 9. 1894) je razvidno, da je 6. gimnazijski razred ponavljal, pri maturi pa v jesenskem roku imel popravni izpit iz matematike, sicer pa dobil naslednje ocene: vedenje-zadovoljivo, verouk-zadovoljivo, latinščina-zadostno, grščina-zadostno, nemščina-pohvalno, slovenščina-zadostno, matematika-zadostno, fizika-zadostno, naravoslovje-zadovoljivo, filozofska propedeutika-pohvalno, stenografija II-odlično.

Jenčičevo glavno študijsko zanimanje je očitno veljalo rastlinski fiziologiji. To se kaže v njegovem imenovanju za demonstratorja na rastlinskofiziološkem inštitutu in seveda v izbiri snovi za disertacijo, katere mentor je bil Julius pl. Wiesner.¹

Wiesner je 1897 obiskal Svalbardske otoke, od koder je prinesel semena arktičnih rastlin, da bi raziskal njihovo kalivost v odvisnosti od svetlobe in nizke temperature. To raziskavo je prekinil in jo prepustil svojemu doktorskemu kandidatu Jenčiču, ki jo je objavil leta 1899.

Kot referent (mentor) je v oceni Jenčičeve disertacije z naslovom »Einwirkung niederer Temperaturen auf Samen« 7. maja 1900 napisal naslednje mnenje:

Gutachten

über die von cand. phil. Alois Jenčič überreichte Dissertation:

»Einwirkung niederer Temperaturen auf Samen«

Die Aufgabe, welche sich der Verf. in dieser Abhandlung stellt, besteht in dem Studium der Einwirkung niederer Temperaturen auf das Keimvermögen d. Samen.

Es liegen in dieser Richtung ziemlich viele Beobachtungen vor, aber zumeist ohne klare wissenschaftliche Zielpunkte, auch sind die bisher angestellten diesbez. experim. Untersuchungen vielfach noch recht mangelhaft.

Die vom Verf. angest. Untersuchungen sind unter meinen Augen vorgenommen worden und ich muss dieselben als exact bezeichnen, so dass sie für etwaige Schlussfolgerungen eine sichere Basis bilden.

Die Beziehungen zwischen niederen Temperaturen und dem Keimvermögen sind vom Verfasser vom ernährungsphysiologischen Standpunkt aber auch von biologischen Gesichtspunkten erörtert worden, durchwegs mit richtiger Überlegung. Wenn einzelne die von ihm gezogenen Folgen nicht einwandfrei sind, so ist der Grund hierfür wohl hauptsächlich in der Schwierigkeit der Probleme zu suchen und wohl auch in dem Umstand, dass das erforderliche experimentelle Material noch sehr lückenhaft ist.

Immerhin zeigt der Verf. sehr ausgedehnte Literaturkenntnis, und erweist sich als klarer, denkender Kopf, welcher mit Selbstständigkeit urtheilt. Die vorliegende Abhandlung entspricht nach dem Urtheil des Ref. den gesetzlichen Forderungen in betreff der Zulassung zu den strengen Prüfungen.

Koreferent, tedaj pomembni rastlinski sistematik Wettstein, se je 7. 6. 1900 Wiesnerjevi presoji v celoti pridružil. Naj omenim, da sta bila Wiesner mentor, Wettstein pa koreferent tudi pri disertaciji F. Jesenka (1899), v obrnjeni vlogi pa sta oba odobrila tudi disertacijo F. Altmanna (1906).

V dokumentaciji dunajske univerze je tudi vloga dr. Aloisa Jenčiča (1. 3. 1901) za izposojanje disertacije »Einwirkung niederer Temperaturen auf die Keimfähigkeit der Samen« zaradi njene predložitve v tisk. Tako Wiesner kot Wettstein sta izročitev odobrila, Jenčič pa je 5. 3. s podpisom potrdil, da je disertacijo sprejel. Ni še bilo moč ugotoviti, ali in kje je bila ta tudi natisnjena, vendar objava ni verjetna, saj ni navedena v publikaciji »Wiesner und seine Schule« (1903) ali v suplementu k tej publikaciji (1910), v katerih so našeta in komentirana vsa dela Wiesnerjevih študentov. Naslov, ki ga v tej vlogi navaja Jenčič, je nekoliko drugačen od tistega v Wiesnerjevi oceni.

V rubriki »Personal-Nachrichten« (Österr. Bot. Zeitschr. 51: 223, 1901) je napisano, da je bil dr. Alois Jenčič imenovan za asistenta na Inštitutu za rastlinsko fiziologijo c. kr. Univerze na Dunaju, v isti rubriki pa deset let pozneje (Österr. Bot. Zeitschr. 61: 47, 1911), da je »docent na Akademiji za pivovarstvo dr. Alois Jenčič odložil svoje asistentsko mesto na Inštitutu za rastlinsko fiziologijo dunajske univerze«.

¹ Julius pl. Wiesner (20. 1. 1838 – 9. 10. 1916), rastlinski anatom in fiziolog, mikroskopik, strokovnjak za papir, 1873–1909 profesor na dunajski univerzi in 1898–1899 njen rektor, ustanovitelj rastlinskofiziološkega inštituta kot prvega inštituta te vrste sploh. Pomembni so njegova monografija o rastlinskih surovinah (*Die Rohstoffe des Pflanzenreichs* 1873, 2. izdaja: 1900–1903, 3. izdaja: 1914–1918), številne rastlinskofiziološke monografije in razprave ter učbenik botanike v 2, pozneje v 3 delih (*Elemente der wissenschaftlichen Botanik* 1881–1889 in do 1920 več poznejših izdaj) (MOLISCH 1916, BROCKMÜLLER 2004, primerki v Biološki knjižnici BF UL).

Drugi podatki o Jenčičevem življenju in delovanju niso znani. Ni izključeno, da je umrl v času 1. svetovne vojne.

Ostaneta nam še oris njegovih člankov in njegova bibliografija, ki pa je morda še nepopolna.

V svojem prvem natisnjem članku je Jenčič (1899) objavil rezultate kalitvenih poskusov arktičnih rastlin, katerih semena je njegov univerzni učitelj Wiesner leta 1897 prinesel s Svalbardskih otokov, lastne zadevne poizkuse prekinil, po prvotnem načrtu pa jih je nadaljeval, še kot študent, Jenčič. Posejal je semena 5 vrst in zarodne brstiče 1 vrste in ugotavljal kalitev pri različni svetlobi in temperaturi. Eni njegovih trditev v članku je ugovarjal WOŁOSZCZAK (1900), na kar je JENČIČ (1900 a: 140) kratko odgovoril.

V članku o pelodu rastlinskih križancev (Jenčič 1900) je na pobudo prof. Wettsteina pregledal pelod raznih križancev in ugotavljal odstotek sterilnega in fertilnega (pelodne vrečke tvorečega) peloda pri 33 živih, iz narave dobljenih, in 10 herbariziranih križancih. Ugotovljeni rezultati so govorili v prid mnenju, da lahko tudi raziskava peloda prispeva k mnenju o hibridni naravi morfološko vmesnih oblik. V skupini herbariziranih križancev je raziskal tudi pelod idrijskega jegliča, križanca med avrikljem in kranjskim jegličem (*Primula* × *venusta*), od primerkov, ki jih je v Peklu nad Borovnico nabral Derganc. Leo DERGANČ (1902: 31) pravi, da je Jenčičev krajevni navedek zmoten, saj je v resnici šlo za rastline, nabrane na Jelenku.

V februarju 1901 je pri Vrtnarski družbi na Dunaju predaval o razširjanju plodov in semen in predavanje objavil v glasilu te družbe.

V članku o vlaknih ličja pri volčinovkah (JENČIČ 1902) je opisal za družino značilno obliko mehanskih vlaken in tako na tem področju nadaljeval pionirske raziskave svojega akademskega učitelja Wiesnerja teh vlaken pri volčinovkah.

V članku, ki je izšel v zborniku ob Wisnerjevi 70-letnici (JENČIČ 1908), je anatomsko raziskal 19 hieratičnih (svečeniških) lesenih napisnih tablic iz Egipta, narejenih iz lesa libanonske cedre, in pa 10 takšnih, ki so jih dodajali egiptovskim mumijam za njihovo prepoznavanje med prenosom ali tudi na kraju pokopa. Ugotovil je, da so bile narejene iz jelovega (4), smrekovega (2) in borovega (4) lesa. Sklepal je, da so les zanje stari Egipčani uvozili s Sicilije, iz Srbije/Črne gore in Korzike (Male Azije), kar pa se poročevalcu (ANONYMUS 1908: 70–71) ne zdi pravilno, saj naj bi vse te vrste lesa dostopne v mnogo bližji Mali Aziji.

V povzetku naj sklenem z ugotovitvijo, da je po doslej znanih publikacijah Jenčič kot zvest učenec svojih učiteljev Wiesnerja in Wetsteina raziskovalno povsem hodil po njuni poti in se ni razvil v samostojnega raziskovalca.

Bibliografija A. Jenčiča

- 1899: Einige Keimversuche mit Samen hochnordischer Pflanzen. Österr. Bot. Zeitschr. 49: 345–348.
 1900: Untersuchungen des Pollens hybrider Pflanzen. Österr. Bot. Zeitschr. 50: 1–5, 41–46, 31–86.
 1900 a: Entgegnung auf die Bemerkung dr. E. Wołoszczaks zu meiner Arbeit »Einige Keimversuche mit Samen hochnordischer Pflanzen«. Österr. Bot. Zeitschr. 50: 140–141.
 1901: Verbreitungsmittel der Früchte und Samen. Vortrag, gehalten in der k. k. Gartenbau-Gesellschaft. Wiener Illustr. Garten-Zeitung 26: 271–281.
 1902: Beiträge zur Kenntnis der Bastfasern der *Thymelaeaceae*. Österr. Bot. Zeitschr. 52: 151–154, 228–231.
 1908 Mikroskopische Untersuchung altägyptischer Inschriftenhölzer. In: K. LINSBAUER (ur.), Wiesner Festschrift: 497–509. Verlagsbuchhandlung Carl Konegen (Ernst Stülpnagel), Wien.

Zahvala: Koristne podatke o Alojzu Jenčiču sem dobil iz Arhiva dunajske univerze, iz katerega mi jih je ustrežljivo poslal dr. Johannes Seidl, in v Nadškofjskem arhivu v Ljubljani. Pristrčna hvala!

Summary

The article deals with the nearly unknown Slovenian botanist Alojzij Jenčič, born on November 19, 1874 in Ribnica (Dolenjsko/Lower Carniola, now Slovenia). After the completed gymnasium in Ljubljana (1894) he registered in 1895 the biological studies on the Vienna University and got his doctorate in 1900 with the phytophysiological dissertation »The influence of low temperatures on the germination of seeds« (mentor Prof. Julius Wiesner). In the years between 1901 and 1911 he acted as assistant for plant physiology in the Institute of Prof. Wiesner, engaged in research of phytophysiological and anatomical topics. In 1911 he gave up the university career and acted in the Academy of brewing industry. Other data on his life are not known.

The article reports university curriculum of Jenčič, the Wiesner estimation of his doctoral dissertation and a short overview of Jenčič' published articles.

Literatura in viri

- ANONYMUS 1908: Literatur-Übersicht . Dezember 1907 und Jänner 1908. Österr. Bot. Zeitschr. 58: 69–83.
- BROCKMÜLLER E. (Herausg.), 2004: Wiesner, Julius Ritter von. Oesterreich Lexicon in drei Bänden 3: 505.
- ČRNIVEC Ž. & al. (uredn.), 1999: Ljubljanski klasiki 1563–1965.
- DERGANC L. 1901–1902: Einige Bemerkungen über *Primula Carniolica* Jacq. und ihr(en) Bastard. Acta Horti Bot. Univ. Jurjev. 2: 153–156 (1901), 3: 27–31 (1902).
- Geburts- und Tauf-Buch 1868–1886, župnija sv. Štefana v Ribnici. Nadškofjski arhiv v Ljubljani.
- MOLISCH H. 1916: Julius von Wiesner. Ber. Deutsch. Bot. Ges. 34: (71)–(99). Personal-Nachrichten. Österr. Bot. Zeitschr. 51: 223 (1901). Personal-Nachrichten. Österr. Bot. Zeitschr. 61: 47 (1911).
- WOŁOSZCZAK E. 1900: Bemerkung zu der Abhandlung von A. Jenčič »Einige Keimversuche mit Samen hochnordischer Pflanzen. Österr. Bot. Zeitschr. 50: 19–20.
- WRABER T. 2006: Zwei »unbekannte« Botaniker aus Österreich und Slowenien. Beiträge zur Naturkunde Oberösterreichs 16 (12. Österreichisches Botanikertreffen): 558–560.